

Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, pohledem zaměstnavatelů

- zveřejněn ve sbírce zákonů dne 20. 6. 2023, bude účinný od 1. 8. 2023 (dále jen „Zákon“)
- dostupný např. zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2023-171>
- **záměr Zákona:** vytvořit bezpečné prostředí, ve kterém se oznamovatelé (tzv. „whistleblower“) nemusí bát oznámit protiprávní jednání, o kterém se dozvěděli v rámci výkonu své práce (nebo jiné obdobné činnosti), a umožní tak jeho nápravu, omezení škody, či dopadení pachatelů
- Zákon rozlišuje **4 hlavní subjekty:**
  - Oznamovatel (§ 2),
  - Povinný subjekt (§ 8),
  - Příslušná osoba (§ 10),
  - Ministerstvo spravedlnosti, resp. pověřený zaměstnanec (§ 13 a násl.).
- **Oznamovatel** je osoba, která učiní oznámení v souladu s ust. § 2 Zákona, tj. **oznámení**, které obsahuje informace o možném protiprávním jednání, k němuž došlo nebo má dojít u osoby, pro niž oznamovatel, byť zprostředkovaně, vykonával nebo vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost, nebo u osoby, se kterou oznamovatel byl nebo je v kontaktu v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti. Předmětné protiprávní jednání musí:
  - vykazovat znaky trestného činu,
  - vykazovat znaky přestupku, za níž zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je alespoň 100.000,- Kč,
  - porušovat ustanovení Zákona o ochraně oznamovatelů, nebo
  - porušovat ustanovení jiného vnitrostátního předpisu nebo předpisu EU v Zákonem stanovených 14ti oblastech.
- Oznámení musí obsahovat údaje o jménu, příjmení a datu narození, nebo jiné údaje, z nichž je možné dovodit totožnost oznamovatele, ledaže je jeho totožnost známa příslušné osobě nebo státnímu (pověřenému) zaměstnanci (viz níže).
- Oznamovatel (včetně jeho kolegů, osob blízkých, zaměstnanců, osob, které poskytly pomoc při zjišťování informací v oznámení a dalších osob) nesmí být za své oznámení vystaven **odvětnému opatření** ze strany zaměstnavatele, které definuje ust. § 4 Zákona. Mezi odvětná opatření se řadí například rozvázání pracovního poměru, neprodloužení pracovního poměru na dobu určitou, zrušení jiného pracovněprávního vztahu, odvolání z místa vedoucího, uložení kárného opatření nebo kázeňského trestu, snížení mzdy, platu nebo odměny, nepřiznání osobního příplatku, přeložení nebo převedení na jinou práci, výpověď nebo odstoupení od smlouvy, změna pracovní nebo služební doby, zásah do práva na ochranu osobnosti a další. V případě, že bude oznamovatel vystaven odvětnému opatření, má právo na přiměřené zadostiučinění, byla-li mu odvětným opatřením způsobena nemajetková újma (§ 5). Práva na ochranu před odvetným opatřením se nelze vzdát (§ 6).
- Oznamovatel je chráněn Zákonem pouze, pokud:
  - podá oznámení prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému,
  - podá oznámení Ministerstvu spravedlnosti,

- uveřejní oznámení a současně má oprávněný důvod se domnívat, že protiprávní jednání uvedené v oznámení může vést k bezprostřednímu nebo zjevnému ohrožení veřejných zájmů nebo ke vzniku nenapravitelné újmy.

Dle ust. § 23 Zákona může být oznamovatel sankcionován pokutou až do výše 50.000,- Kč za podání oznámení, aniž měl oprávněné důvody se domnívat, že se zakládá na pravdivých informacích (v terminologii Zákona tzv. vědomě nepravdivé oznámení). Dle metodiky Ministerstva spravedlnosti by měl oznamovatel jednat ve veřejném zájmu a v dobré víře, že jím podávané oznámení se opírá o věrohodná fakta a skutečnosti. Rovněž by měl být schopen identifikovat, jaké oblasti se protiprávní jednání týká (odkaz oblasti protiprávních jednání a výjimky) a promyslet jaké ověřitelné informace o ohlašovaném protiprávním jednání může poskytnout.

- **Povinnými subjekty** jsou dle ust. § 8 Zákona (mimo jiné) zaměstnavatelé, kteří:

- zaměstnávající k 1. lednu příslušného kalendářního roku nejméně 50 zaměstnanců,

- jsou právníckými osobami a zaměstnávající k 1. lednu příslušného kalendářního roku v průměru méně než 50 zaměstnanců, založené nebo zřízené za účelem uspokojování potřeb veřejného zájmu a nemající průmyslovou nebo obchodní povahu, pokud kraj nebo obec ji převážně financují, uplatňují v ní rozhodující vliv, jmenují nebo odvolávají většinu osob, které jsou členy jejího statutárního nebo kontrolního orgánu, anebo v ní mají přímo nebo nepřímo podíl větší než 25 %,

Povinné subjekty mají **povinnosti (§ 9)**:

- **zřídit vnitřní oznamovací systém**, tj. zajistit možnost oznamovatelů podat oznámení písemně i ústně nebo na žádost oznamovatele osobně,

- určit příslušnou osobu (viz níže), poučit ji o jejích právech a povinnostech dle Zákona (nutno vyhotovit písemný záznam o poučení), zajistit, aby se s obsahem podaného oznámení mohla seznámit pouze příslušná osoba a aby tato posoudila důvodnost oznámení do třiceti dnů od přijetí (u skutkové či právně složitých případů lze prodloužit dvakrát, vždy až o 30 dnů – prodloužení je příslušná osoba povinna písemně odůvodnit a zavčas oznamovateli sdělit),

- uveřejnit způsobem umožňujícím dálkový přístup:

- způsoby oznamování prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému a Ministerstvu spravedlnosti,

- označení příslušné osoby, její telefonní číslo a adresu elektronické pošty nebo jinou adresu pro doručování,

- informaci, zda povinný subjekt vylučuje přijímání oznámení od osoby, která pro povinný subjekt nevykonává práci nebo jinou obdobnou činnost,

- zajistit, aby příslušná osoba písemně vyrozuměla oznamovatele o přijetí oznámení (do sedmi dnů od přijetí) a o výsledcích posouzení důvodnosti oznámení příslušnou osobou (ledaže oznamovatel výslovně požádal příslušnou osobu, aby nebyl vyrozumíván, či že by vyrozuměním došlo k prozrazení totožnosti oznamovatele jiné osobě),

- přijmout vhodná opatření k nápravě nebo předejití protiprávního stavu v návaznosti na podané oznámení.

- **Příslušnou osobou** je dle ust. § 10 Zákona osoba, kterou si pro tento účel určí zaměstnavatel. Může jí být jen fyzická osoba, která je bezúhonná ve smyslu Zákona (tj. nebyla v posledních 5ti letech

pravomocně uznána vinnou z přestupku specifikovaného v ust. § 24 Zákona nebo nebyla pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby více než 2 roky, nebo pro trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti, ledaže její odsouzení pro tyto trestné činy bylo zhlazeno nebo se na ni z jiného důvodu hledí, jako by nebyla odsouzena – nutno osvědčit výpisem z Rejstříku trestů, který nesmí být starší než 3 měsíce), zletilá a plně svéprávná. Tato osoba přijímá a posuzuje důvodnost oznámení podaného prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému v rámci výše uvedených lhůt, postupuje nestranně a je zodpovědná za ochranu oznamovatele. Její povinností je zachovat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděla, a chránit identitu oznamovatele. Příslušná osoba navrhuje povinnému subjektu v případě důvodnosti oznámení opatření k nápravě nebo předejití protiprávnímu stavu v návaznosti na podané oznámení, ledaže by tímto postupem mohlo dojít k prozrazení totožnosti oznamovatele. Příslušná osoba povede po dobu pěti let ode dne oznámení elektronickou evidenci o všech obdržných oznámeních (v rozsahu dle ust. § 21 Zákona). Příslušná osoba nesmí být za řádný výkon své činnosti postihována.

- **Ministerstvo spravedlnosti** dle ust. § 13 a násl. a § 22 Zákona bude především dohlížet na plnění některých povinností povinných subjektů. Za porušení těchto povinností bude mít možnost povinným osobám ukládat opatření k nápravě v přiměřené lhůtě, jejichž účelem bude odstranění protiprávního stavu (např. za vystavování oznamovatele odvětným opatřením, nezajištění posouzení důvodnosti oznámení příslušnou osobou či nezajištění přijetí vhodných opatření k nápravě nebo předejití protiprávnímu stavu v návaznosti na podané oznámení). Ministerstvo spravedlnosti je také oprávněno přijímat oznámení od oznamovatelů i samo v rámci svého samostatného vnitřního oznamovacího systému, přičemž jeho působnost dle Zákona bude vykonávat pověřený zaměstnanec. Oznamovatel tak může učinit na email: jkapras@msp.justice.cz, telefonní číslo: 221 997 135, či na této webové stránce: <https://oznamovatel.justice.cz/chci-podat-oznameni/>. Rovněž Ministerstvo spravedlnosti povede po dobu pěti let ode dne oznámení elektronickou evidenci o všech obdržných oznámeních (v rozsahu dle ust. § 21 Zákona). Ministerstvo by dále mělo poskytovat metodickou, poradenskou a jinou odbornou pomoc ve věcech ochrany oznamovatelů (viz <https://oznamovatel.justice.cz/pravni-uprava-a-metodicke-doporuceni/>).

- Zákon vytváří v souvislosti s povinnostmi příslušných subjektů **přestupky** oznamovatelů (§ 23), příslušných osob (§ 24), pověřených zaměstnanců (§ 25), povinných osob (§ 26) a dalších osob (§ 27) a určuje rozsah přípustných sankcí. Tyto přestupky projednává Ministerstvo spravedlnosti s výjimkou přestupků, které projednává orgán inspekce práce podle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.